

Отже, зусиллями Р. Смика, опікуна особового архіву Б. Лепкого, значна частина матеріалів була передана до Обласного комунального музею Богдана Лепкого в Бережанах. Це – першодруки творів письменника, автографи та ксерокопії рукописів митця, прижиттєві світлини, живописні й графічні роботи Лепкого-художника. Частина архіву Б. Лепкого зберігається у НТШ в Нью-Йорку, і до фондів більшість українських дослідників не має доступу. Залишається сподіватися, що наявні в США матеріали у недалекому майбутньому стануть відкритими для лепкознавців.

Література

1. Волинець Н. Д-р Роман Смик – фундатор музею письменника Богдана Лепкого у м. Бережани / Н. Волинець // *Збірник праць: том 8. Музеї Тернопільщини / Тернопільський осередок Наукового товариства ім. Шевченка.* – Тернопіль, 2013. – С. 111–128.
2. *Експозиція Обласного комунального музею Богдана Лепкого в Бережанах Тернопільської обл.*
3. Климшин М. *Зв'язок із Краєм і архів Богдана Лепкого. Закінчення моїх студій / М. Климшин // Климшин М. Лірика Богдана Лепкого: спроба нової оцінки.* – Тернопіль, 2003. – С. 112–117.
4. Лев В. *Богдан Лепкий, 1872–1941: життя і творчість / В. Лев.* – Нью Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1976. – 400 с.
5. Лев В. *Переїзд родини Лепкого до Німеччини і ЗСА / В. Лев // Лев В. Богдан Лепкий, 1872–1941: життя і творчість.* – Нью Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1976. – С. 270–271.
6. *Лист Софії-Євгенії Лепкої до Романа Смика // Повернення Україні Богдана Лепкого / зібрав, упоряд. і видав Р. Смик.* – Чикаго; Україна, 1996. – Кн. 1 – С. 302.
7. *Листи до Богдана Лепкого / видав Р. Смик.* – Чикаго, 1996. – 78 с.
8. *Листи Андрея Шептицького до Богдана Лепкого // Повернення Україні Богдана Лепкого / зібрав, упоряд. і видав Р. Смик.* – Чикаго; Україна, 1996. – Кн. 2. – С. 387.
9. Сивіцький М. *Доля літературної спадщини / М. Сивіцький // Сивіцький М. Богдан Лепкий: життя і творчість.* – К., 1993. – С. 238–249.
10. Смик Р. *Дороги долі / Р. Смик // Лежить на серці доля України.* – Тернопіль, 2003. – С. 15.
11. Стрілець Н. *Роль членів ОУН у перевезенні архіву Богдана Лепкого з Відня до Німеччини та США / Н. Стрілець // ОУН в контексті українського національно-визвольного руху ХХ століття: м-ли Всеукр. наук. конф., Бережани, 4 лютого 2014 року.* – Бережани, 2014. – С. 134 – 137.

Боднарчук Ю. Ю.,

к.і.н., доцент кафедри документознавства,

інформаційної діяльності та українознавства ТНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ У СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ НА ЗАКЕРЗОННІ СТАНОМ НА 1944-1946 РР.

Упродовж 1944–1947 рр. унаслідок планомірної політики СРСР та Польської народної республіки етнічно українські землі Закарпаття опинилися перед загрозою денационалізації, позбавлення їх історично сформованої

етнічної ознаки – української спільноти. Поряд із тим була зруйнована особлива соціальна структура українців Закарпаття, яка нероздільно була пов'язана з розвитком історичного процесу на цих теренах. З огляду на згадане, завдання даного дослідження – відтворити особливості соціальної диференціації у середовищі українського населення на Закарпатті напередодні його депортації в УРСР.

Ця робота розкриває складову об'ємного суспільно-політичного процесу: депортації українців із території Закарпаття у 1944–1946 рр., що стала об'єктом аналізу з боку багатьох науковців, зокрема О. Буцко, В. Кіцака Б. Лановика, Ю. Макара, С. Макарчука, В. Сергійчука та інших. Об'єктом даного дослідження є соціальна структура закарпатських українців, предметом – сукупність політичних і географічних факторів та їхній вплив на формування характерних для українського суспільства Закарпаття ознак.

Українська спільнота на території Польщі мала своєрідну соціальну структуру, сформовану впродовж десятиліть під тиском політичних обставин, складних географічних і природно-кліматичних умов. Найбільш вираженою соціальною тенденцією в середовищі українців Закарпаття була їхня сільськогосподарська орієнтація. Навіть за польськими мірками Західна Україна залишалася надзвичайно аграрною, близько 80% її населення становили селяни, і лише 8% припадало на промислових робітників, тоді як на Закарпатті селяни серед українців, за різними даними, від 92% (за станом на 1939 р.) до 97%, згідно з інформацією Управління з евакуації при РНК УРСР на 1946 р. Із огляду на причини, що породили цю тенденцію, вона була негативним явищем для економічного розвитку українських господарств, оскільки формувалася під тиском польської внутрішньої політики, спрямованої на денационалізацію й асиміляцію українців. Це стосувалося насамперед міст та містечок як основних форпостів польської влади на українських теренах. Українців витісняли також із публічних установ та інших важливих соціальних сфер діяльності. А в сільській місцевості переселяли на гірші землі, у складні природно-кліматичні умови, що, зрозуміло, обмежувало їх соціально-економічний розвиток.

Нищення українства в межах Польської держави влада розпочала з денационалізації культурних і духовних її основ. За ознаками приналежності до українства закривали та руйнували церкви, навчальні заклади, громадські установи. Польський уряд проводив політику ополячення всіх публічних закладів, у т. ч. освітніх. Ще до прийняття відповідного закону про освіту польська держава рішуче запроваджувала польську мову викладання у школах усіх типів без урахування національних осередків, що гарантувала Конституція Другої Речі Посполитої. Навчання здійснювали польською мовою, незважаючи на потреби і бажання компактно проживаючого українського населення, яке у

деяких волостях становило 100% мешканців, зокрема у населених пунктах Хоробрувської волості Грубешівського повіту та інших [1; арк. 13]. Так, ще у 1923 р. депутат сейму Сергій Хруцький наголосив на тому, що у Люблінському воєводстві функціонують 2312 польських шкіл, а української нема жодної. З огляду на це, значний відсоток українців Закерзоння залишався поза освітнім процесом, вони не мали змоги отримати професійну кваліфікацію.

Політика польського уряду, спрямована на ополячення українських теренів, найсильніше проявилася на Холмщині та Підляшші. Характеризуючи цю ситуацію, В. Кубійович наголосив: «Ніде польські впливи не були такі сильні, а ми такі слабкі, як саме тут. Ніде теж не були поляки такі агресивні – і за Польщі, і також за німецьких часів [2; с. 385–386]». За таких умов процес виховання української інтелігенції загальмувався, бо пересічний селянин не міг навчати дітей. Лише поодинокі українці отримували освіту в університетах Варшави, Праги, Подебрад або у Кременецькій духовній семінарії [3; с. 117, 205, 275].

На шляху до здобуття освіти, крім мовних перешкод як для українців, так і для решти жителів повітів, були й інші стримуючі фактори, зокрема висока вартість навчання на будь-якому з освітніх рівнів. Тому кількість учнів, навіть при отриманні початкової освіти, залишалася незначною. Зокрема, у Влодавському повіті після війни діяли 80 з 96 польських шкіл, де навчалися 10 677 учні. З цієї кількості школярів українських дітей було 1826 (17%). Якщо в українських родинах у Влодавському повіті в 1944 р. проживали 4363 підлітки, що становило 29% від загальної кількості дітей до 13 років, то лише 42% дітей українців відвідували початкові навчальні заклади. У той самий час освіту отримували із польських сімей 71% дітей [4; арк. 33].

Наслідками антиукраїнської діяльності стала значна неграмотність серед українців. Зокрема, звіт районного уповноваженого з питань евакуації в Грубешівському повіті за станом на 1944 р. засвідчив, що нема жодної школи з українською мовою викладання. У 80 початкових школах, які залишилися після війни, навчали тільки польською мовою, незважаючи на те, що в повіті переважали українці [1; арк. 15]. У Білгорайському повіті діяла, в місті Білгораї гімназія на 150 осіб, а на 285 населених пунктів було 58 початкових шкіл із чотирирічним навчанням. У них викладали тільки польською мовою, з огляду на що серед українців залишався значний відсоток неписьмених і малописьмених [4; арк. 6]. У Холмському повіті серед українців було близько 80% неграмотних [12; арк. 8].

Українських шкіл зовсім не було на Лемківщині, Холмщині та Підляшші. А за свідченням районного представника евакуаційної комісії, на Надсянні тільки у Перемишльському повіті діяли 26 українських шкіл. Із огляду на переважаючу більшість українців ця кількість не могла задовольнити потребу,

але їхня присутність свідчить про глибший процес відродження українства Надсяння у цей період.

Поряд із цим складною залишалася ситуація з освітніми закладами у Ліському повіті на Лемківщині, де мешкали 70% українців, переважно у гірській місцевості Карпат. Тут у 126 населених пунктів діяли тільки 16 початкових шкіл із польською мовою викладання, через що у повіті серед українців панувала майже абсолютна неграмотність. А в Новосяндецькому повіті, де більшість становили польські родини, працювало чимало як початкових шкіл (176), так і закладів зі середньою, спеціальною освітою (4 чоловічі гімназії та 2 жіночі, 2 педагогічних ліцеї, торговельний ліцей, 2 фізкультурні й сільськогосподарська школи) [13; арк. 15].

Продовження навчання в гімназії чи ліцеї потребувало оплати навчання – від 180 до 300 злотих. Ця сума була порівняно значною як для українських родин, так і для польських. Тому кількість закладів для отримання середньої чи середньої спеціальної освіти у повітах була обмежена. Крім загальноосвітніх закладів, діяли спеціалізовані навчальні установи, торговельні, швейні й педагогічні гімназії, школи механіків, ткачів, землеробів та фізкультурні. Найбільш розповсюдженими були заклади, які готували сільськогосподарських робітників. Вони діяли у кожному повіті: в Саноцькому – 4 школи, Кросненському – 6, Білгорайському – 10 шкіл. Кожна зі спеціалізованих гімназій була розрахована на 100–200 учнів, дуже незначну кількість яких становили українці. Це видно, зокрема з числа спеціалістів, яких врахували працівники евакуаційних комісій під час впровадження в дію Угоди від 9 вересня 1944 р. про евакуацію українського населення з території Польщі та осіб польської і єврейської національностей із території УРСР. Так, у середовищі українців при евакуації було виявлено лише 0,13% сільськогосподарських працівників, у т. ч. 175 чоловіків і 58 жінок [5; арк. 35]. Таким чином, через велику плату за навчання, високі вимоги до вступників й упередженість до учнів української національності – серед гімназистів було мало дітей із українських родин. Основній масі підлітків доводилося продовжувати сільськогосподарські традиції своїх батьків. Ще з дитячих років українців залучали до сільськогосподарських робіт, що надалі ставало для них єдиним джерелом існування.

Для зміцнення окупаційного режиму в Східній Галичині польські власті застосовували політику дискримінації українського населення в громадсько-економічній діяльності, полонізуючи державно-адміністративний апарат, шляхом звільнення під різними приводами з роботи службовців і робітників української національності. Звільняли українців насамперед на залізничному транспорті, на пошті, телеграфі. Частка службовців греко-католицького віросповідання у Галичині становила 15,6% від загальної кількості працівників [6; с. 12]. На 1931 р. на західноукраїнських землях у сільському господарстві

було задіяно 74,6% всього населення, тоді як серед українців ця частка сягала 88,1%, у промисловості відповідно 10,9% населення, українців – 5,8%, у торгівлі та транспорті – 4,7%, на українців припадало лише 1,7% [7; с. 137]. За цей час зменшилася кількість інтелігенції. За станом на 1944 р. відсоток робітників, службовців й інтелігенції не перевищував 2,5%. Наприклад, на транспортних працівників припадало 0,09%, священників – 0,04%, учителів – 0,09%, медичних працівників – 0,006%.

Офіційне обмеження українців у правах на працю стало суттєвою перешкодою для зростання чисельності національної інтелігенції. Вчителі українського походження могли отримати місце роботи лише у центральних та західних воєводствах і лише за умов визнання католицької віри, що означало автоматичне прийняття польської національності. Через це передова українська інтелігенція не могла мати впливу на процеси виховання українських дітей.

За таких умов проблему самовідтворення інтелігенція розв'язувала шляхом залучення до роботи у суспільно-культурних і господарських організаціях людей із активною громадською позицією. Але й такі заходи не забезпечували розвиток інтелігентського середовища, через що воно наприкінці 1930-х рр. виявилось неспроможним впливати на суспільні процеси.

У період німецької окупації Польщі почало відроджуватися національне життя закерзонських українців, що здійснювали започатковані у Генеральній Губернії в 1940 р. українські організації. Відкриття українських шкіл різних рівнів, відновлення діяльності церковних парафій, створення українських господарських організацій потребували інтелігентів, кваліфікованих працівників

Дослідник Ярослав Ісаєвич стверджує, що в Грубешувському повіті був найчисленніший із усієї Холмщини та Підляшшя прошарок національно свідомої української інтелігенції і населення загалом порівняно з іншими повітами Холмщини й Підляшшя. Тут під час війни були створені школи, культурно-освітні та кооперативні установи, організації української самооборони. Українські вчителі, священники стали основною рушійною силою національного відродження краю. Вони заснували мережу українських освітніх товариств, яких на початок 1943 р. на Холмщині та Підляшші налічувалося 528, у них працювали близько 700 педагогів.

У жовтні 1940 р. в Холмі відкрили ремісничу і технічну школи під загальним керівництвом Василя Трокала. Для залучення української молоді тут були створені підготовчі курси за гімназійною програмою. Першого року після заснування до ремісничої школи на базі семи класів прийняли 299 юнаків, а до технічної школи – 100 учнів. Для підготовки фахівців у торговельній сфері, де за часів Другої Речі Посполитої перебувала в руках поляків та євреїв, в Білій і Влодаві на Підляшші, в Груберові, Тернограді на Холмщині відкрили українські торговельні школи. У 1940 р. створили українську сільсько-

господарську школу, з 1943 р. в Груберові працювала українська вчительська семінарія [8; с. 77]. Незначний період діяльності цих закладів не створив підґрунтя для суттєвих змін у соціальній картині на Холмщині, але виявився достатнім, щоби викликати занепокоєння серед антагоністично налаштованої частини польського суспільства.

Із огляду на провідну роль інтелігенції у процесі національного відродження польські шовіністично налаштовані кола завдавали ударів саме по її представниках. Жертвами терору лише за 1942–1943 рр. на Холмщині стали 12 священиків, 10 дяків, 11 агрономів, по 15 вчителів та вїтїв, 14 керівників волосних установ, 30 сільських старост, близько 100 працівників українських культурно-освітніх і кооперативних закладів. Тоді ж на Підляшші загинули 4 вчителі 3 працівники кооперативних підприємств, 36 сільських активістів [8; с. 85]. Лише на Холмщині та Підляшші впродовж 1942–1946 рр. було знищено 394 відомих діячів українського націоналістичного руху [9; с. 56].

Польські шовіністичні кола з кінця 1941 р. – початку 1942 р. розпочали активні антиукраїнські дії. Аж до ранньої весни 1944 р. вони зводилися до вибіркового знищення здебільшого місцевих і національно свідомих українців, щоби фізично усунути елемент, який потенційно міг зашкодити остаточному спольщенню решти українців [8; с. 80]. У 1914 р. лише на Холмщині працювали 1500 українських учителів, 310 священнослужителів, 284 дяки, 47 дияконів. Разом із волосними писарями їх налічувалося близько 2,5 тис. осіб, що становило 0,5% населення [10; с. 64]. Статистичні дані за станом на 1946 р. подані під час виселення українців із Закерзоння, зафіксували кількість інтелігенції, евакуйованої в УРСР. Серед неї були 281 священик, 757 учителів, 11 наукових працівників, 668 представників медицини. Осіб робітничих професій і службовців – дещо більше: 4447 ремісників, 1817 промислових працівників, 733 транспортних працівників, 750 сільськогосподарських працівників, 1176 службовців.

Далеко не всіх священнослужителів та інших представників інтелігенції врахували при евакуації, деяка їх частина залишилася на Закерзонні, тому ці дані не є вичерпними. Дослідники вважають, що впродовж 1944–1946 рр. загинули щонайменше 20 греко-католицьких священиків [11; с. 346]. Напередодні операції «Вісла» в Польщі ще залишалось 114 священиків, із них були заарештовано і депортовано в СРСР 7 осіб, 22 особи ув'язнили у таборі Явожно. Відтак, кількість священнослужителів напередодні депортації сягала 415 осіб. Після виселення українців перестали існувати греко-католицька Перемишльська єпархія й Апостольська адміністрація Лемківщини [11; с. 350].

Для придушення волі народу руйнували насамперед його дух, який уособлювали священнослужителі. Впливовість священиків серед населення була очевидною навіть для радянських представників евакуаційної комісії, які у звітах зазначали, що населення повітів – як українці так і поляки – надзвичайно

релігійне, суворо дотримується церковних обрядів греко-католицької і римо-католицької віри. У наступних доповідних листах йшлося, що всі посади займали за рекомендацією чи згодою ксьондзів [4; арк. 34]. Аналогічно уніятське і православне духовенство мало визначальний вплив на паству. Українська інтелігенція Закерзоння, яку влада ігнорувала, звільняючи з державних посад, попри освіченість, була менш впливовою, ніж духовенство, яке до певної міри зберігало офіційне представництво. Воно залишалося на урядовому рівні єдиним представником, котрий репрезентував українську національну спільноту.

Селяни були чи не єдиною суспільною групою в українському середовищі, позбавленою політичного тиску, і тому їх відсоток невпинно збільшувався. Попри це, українські господарства зазнавали економічного тиску, який виражався у витісненні їх на гірші землі в складні природно-кліматичні умови. За майновим станом селянське середовище було неоднорідним, що визначалось у величині земельних наділів та кількості домашньої і робочої худоби. Величина земельних наділів, як і статус їхніх власників, коливалися від безземельних до ділянок у розмірі 15–50 га, власників яких вважали заможними господарями. Останніх серед українського селянства було значно менше, ніж серед поляків. У Володавському повіті зі загальної кількості 1789 господарств, які мали більше 15 га землі, на українське населення припадало 427, що становило 5,9% українського населення і 1,9% усього населення повіту [4; арк. 32].

Землеробська діяльність на землях Закерзоння давала зазвичай низькі врожаї, а екстенсивний розвиток тваринництва не створював бази для економічного зростання, й тому сільське господарство залишалося трудомістким і нерентабельним. Для отримання додаткових джерел матеріального забезпечення сільські жителі займалися дрібним ремісництвом і торгівлею. Близькість лісів, що на правах приватної власності були у місцевого населення, породжувало деревообробні ремесла, тваринництво сприяло розвитку особливого виду ткацтва. Дрібні ремесла, як і сільське господарство в цілому, задовольняли побутові потреби і забезпечували переважно життєздатність родин.

Нерентабельність сільського господарства породжувало серед лемків дрібну торгівлю. Було багато лемківських сіл – Лосе, Новиця, Ропи та інші, мешканці яких жили тільки з торгівлі, джерелом якої залишалися продукти тваринництва та деревопереробних промислів [14; арк. 33–38].

У містах Закерзоння відсоток українців був зовсім малим – в середньому лише 4,3% [7; с. 313]. В. Кубійович пояснював відмінність у національному складі міської та сільської людності її розміщенням на етнографічній території недержавної нації. Серед повітових міст порівняно великий відсоток українців був у місті Перемишлі, де вони становили 18% [16; арк. 105]. На Лемківщині було два українських повітових міста – Ліско і Сянок. Особливістю волосних

містечок залишалося те, що центральна частина його була власне містечком, а околиці – звичайним поселенням селянського типу, де мешканці займалися землеробством, переважно українці.

Отже, особливість соціальної структури українців Закерзоння проявлялась у однорідності та низькій професійній диференціації. Серед причин, що викликали таке становище, були переважно політичні: намагання польського уряду II Речі Посполитої асимілювати і денаціоналізувати етнічно українські території. Найпотужніший прояв такої політики був спрямований на українських жителів міст і містечок, що були осередками адміністративного управління краю. Під політичним тиском опинились українці, які займалися професійною діяльністю, займали певні посади. Значну частину кваліфікованих працівників звільнили за національною ознакою, що призвело до значного зменшення соціальних груп, таких, як інтелігенція, робітники, службовці.

Селянство – суспільна група українського населення, яка збільшувалась, але поряд із тим зазнавала економічного пригноблення. Витіснення у складні природно-кліматичні умови, на менш родючі землі призводило до погіршення діяльності господарств і економічного зиску з них. Духовні осередки нищили на всіх освітніх рівнях. Викладання польською мовою та висока плата за навчання перешкоджали для здобуття освіти дітям із українських родин. Тому неграмотних серед українців було до 80%.

Дослідник М. Горний зазначив: «Українське населення Холмщини і Підляшшя упродовж першої половини ХХ століття у перманентній стресовій ситуації розв'язувало проблеми фізичного виживання і запобігало масштабній втраті людинності. У цих умовах українська спільнота не мала можливості для виховання власної інтелігенції належного рівня [15; 53]». Єдиним офіційним виразником українців залишалося греко-католицьке і православне духовенство.

Відновленню соціальної диференціації на Закерзонні сприяли події 1940–1943 рр., коли були створені українські школи та навчальні заклади для підготовки кваліфікованих працівників. Вони діяли протягом нетривалого періоду, тому не створили вагової бази для розгалуження соціальної структури українського суспільства на Закерзонні.

Таким чином, політика польського уряду призвела до деформації українського суспільства у цьому краї – як наслідку політичного і економічного несприйняття українців рівноправними громадянами Польської держави. Національне розмежування спотворило соціальну структуру українців, що виявилось у його професійній однорідності, де майже 98% населення були селянами, лише трохи більше 2% припадало на кваліфікованих працівників, таких, як ремісники, промислові робітники, службовці, сільськогосподарські працівники, вчителі, духовенство та представники решта професій.

Література:

1. *Заключний звіт районного уповноваженого по Грубешувському району за 1944–1946 рр. // Центральний державний архів вищих органів влади і управління (далі ЦДАВОВУ). – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 56. – Арк. 12–29.*
2. *Кубійович В. Українці в Генеральній Губернії 1939–1941. – Чикаго, 1975. – 664 с.*
3. *Горний М.М. Українці Холмицини і Підляшшя. – Львів, 1997. – 663 с.*
4. *Пояснювальні записки до заключних звітів районних уповноважених за 1944–1946 рр. // ЦДАВОВУ. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. од. зб. 44. – Арк. 3–31, 31–54.*
5. *Зведені таблиці до заключного звіту Головного уповноваженого. М. Люблін // ЦДАВОВУ. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 48. – Арк. 35.*
6. *Смолей В.В. Польське цивільне і військове аграрне осадництво у Західній Україні: історико-правовий контекст (1919–1939). – Тернопіль, 2003. – 111 с.*
7. *Кубійович В. Географія українських і суміжних земель. – К, 2005. – Т. 1.: Загальна географія – 528 с.*
8. *Волинь і Холмицина 1938–1947 рр. Польсько-українське протистояння та його відлуння. Дослідження, документи, спогади / Голова ред. колегії Я.Ісаєвич. – Львів, 2003. – 813 с.*
9. *Сергійчук В. Наша кров – на своїй землі. – К., 1997. – С. 56.*
10. *Олійних П. Лихоліття Холмицини і Підляшшя. – Прага, 1941. – С. 64.*
11. *Дрозд Р. Польсько-українські відносини на Холмицині, Надсянні та Лемківщині в 1944–1947 рр.*
12. *Заключний звіт районного уповноваженого по Хопмському району за 1944–1946 рр. // ЦДАВОВУ. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 64. – Арк. 3–39.*
13. *Заклучний звіт районного уповноваженого по Ново-Сончському району за 1944–1946 рр. // ЦДАВОВУ. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 52. – Арк. 12–23.*
14. *Доповідні записки районного уповноваженого в Горлицькому районі про хід евакуації українського населення за 1946 р. // ЦДАВОВУ. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 42. – Арк. 33–38.*
15. *Горний М.М. Українська інтелігенція Холмицини і Підляшшя у ХХ ст. Дис. канд. іст. наук...07.00.02 // Чернівецький державний університет. – Чернівці, 2000. – 365 с.*
16. *Довідка про адміністративно-територіальний та національний склад Перемишльського повіту // ЦДАВОВУ. – Ф. – 4959. – Оп. 1. – Спр. 40. – Арк. 105 зворот.*

Гомотюк О. Є.,

доктор історичних наук, професор,

завідувач кафедри документознавства,

інформаційної діяльності та українознавства ТНЕУ

ІСТОРИЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Кризова ситуація із позиціонуванням у суспільствах духовних цінностей спричинила активізацію досліджень у галузі вивчення історичної, соціальної, культурної пам'яті. Обличчя сучасної гуманітаристики визначають студії, пов'язані із розв'язанням проблеми збереження ідентичності і визначенням приналежності до певної спільноти. Аналіз побудови інформаційного суспільства дозволяє робити висновок, що інформація все більше і більше